

ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ НЕРОЗПОДІЛЕНОГО ПРИБУТКУ ЯК ОСНОВНОЇ СКЛАДОВОЇ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Кандидат економічних наук Сніжко Л.Л.,
Чорна А.Е.

У статті досліджується формування та розподіл нерозподіленого прибутку підприємства, обґрунтовано необхідність раціонального використання нерозподіленого прибутку у складі власного капіталу.

The article deals with the formation and the distribution of retained profit, there is grounded the importance of rational using of retained gain in the structure of equity capital.

Постановка проблеми. Вивчення такої динамічної величини, як нерозподілений прибуток, вимагає його поглибленого дослідження та розгляду ефективних варіантів його використання. Величина нерозподіленого прибутку безпосередньо впливає на вартість власного капіталу, тому формування його раціональної структури потребує безперервного нагляду та періодичного аналізу, і, як наслідок — необхідного регулювання.

Мета. Дослідження теоретичних аспектів та розробка рекомендацій щодо формування та раціонального використання нерозподіленого прибутку як одного із основних джерел збільшення власного капіталу підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням формування та використання складових власного капіталу присвячені праці таких авторів, як Бочаров В.В., Леонтєв В.Е., Бланк І.А., Скрипкіна А.В., Афанасьєв А.А., Ануфрієв В.Є., Дорожкіна Г.М., Різніченко Л.В., Михно О.В. та інших. Незважаючи на значну кількість наукових праць, не охопленим є весь спектр проблем у напрямку формування та раціонального використання нерозподіленого прибутку у складі власного капіталу, недостатньо уваги виділено ролі нерозподіленого прибутку, який безпосередньо впливає на формування дивідендної політики на підприємстві.

Викладення основного матеріалу дослідження. Стабільність та розвиток функціонування підприємства в значній мірі забезпечує його власний капітал. Потреба у власному капіталі, в першу чергу, виникає тоді, коли протягом певного проміжку часу відбувається неодночасне покриття надходжень та витрат.

З традиційної точки зору, існує поділ власного капіталу на вкладений та накопичений, що формується, відповідно, за рахунок внесків власників підприємства та внаслідок господарської діяльності підприємства. Вкладений капітал включає у себе зареєстрований капітал (статутний, пайовий) та додатково вкладений капітал (емісійний дохід, інші внески засновників). До накопиченого відносять нерозподілений прибуток, резервний та інший додатковий капітал.

Збільшення нерозподіленого прибутку виступає важливим джерелом утворення власного капіталу, що забезпечує його приріст та одночасно ріст ринкової вартості всього підприємства. Виступаючи і основним джерелом інвестиційних ресурсів, він впливає на прийняття рішення щодо інвестування та виплати дивідендів акціонерам.

Також слід зазначити, що нерозподілений прибуток є найбільш економічною складовою довгострокового фінансування. Він являється постійним джерелом фінансування і може бути використаний в надзвичайних обставинах, наприклад, при сезонних коливаннях в попиті і т.п.

Сума нерозподіленого прибутку поточного року розраховується як сума нерозподіленого прибутку за попередній рік і сума чистого прибутку за поточний рік. Від цієї суми вираховуються суми нарахованих дивідендів та внески на поповнення резервного капіталу згідно статуту підприємства:

$$НП_i = НП_{i-1} + ЧП_i - Д_i - РК_i, \quad (1)$$

де i — поточний рік;

$i - 1$ — попередній рік;

$НП_i$ — нерозподілений прибуток на кінець поточного року;

$НП_{i-1}$ — нерозподілений прибуток на початок поточного року;

$ЧП_i$ — чистий прибуток за поточний рік;

$Д_i$ — сума нарахованих дивідендів за поточний рік;

$РК_i$ — сума внесків на поповнення резервного капіталу поточного року згідно статуту підприємства.

Якщо підприємство в поточному періоді не отримало чистого прибутку, а має непокритий збиток, то формула (1) буде мати такий вигляд:

$$НП_i = НП_{i-1} - ЧЗ_i - РК_i, \quad (2)$$

де $ЧЗ_i$ — чистий збиток поточного року [7].

У зв'язку з тим, що підприємство за поточний рік не має прибутку, як правило, приймається рішення про невиплату дивідендів. Покриття збитків відбувається за рахунок прибутків попередніх років. У виняткових випадках дивіденди можуть виплачуватись і за відсутності чистого прибутку за звітний період, але це може відбутись за наявності чистого прибутку попередніх років або за рахунок резервного фонду.

Так, як нерозподілений прибуток являє собою ту частину власного капіталу, яка буде використана в наступному періоді, тому його вартістю виступатимуть заплановані виплати його власникам.

Такий оціночний підхід заснований на тому, що якщо б нерозподілений прибуток виплачували власникам капіталу по результатам звітного року, то вони б, інвестувавши його в будь-якому напрямку, отримали нерозподілений прибуток, який виступив би ціною цього інвестованого капіталу.

Але власники віддають перевагу інвестувати цей прибуток у власне підприємство, тому вартістю виступить сума чистого прибутку планованого періоду, яка запланована для розподілу, на цю частину інвестованого капіталу. З урахуванням цього підходу, при відсутності податків та брокерських винагород, вартість нерозподіленого прибутку (Внп) прирівнюється до вартості функціонуючого власного капіталу підприємства (Ввк) у плановому періоді та дорівнює:

$$Внп = Ввк = Д_i / A_{i-1} + T, \quad (3)$$

де Внп — вартість нерозподіленого прибутку;

Ввк — вартість власного капіталу;

$Д_i$ — очікувані дивіденди на початок поточного року;

A_{i-1} — ціна акції на кінець року;

T — темпи зростання.

Отже, як видно з вище наведених формул, основним чинником, що впливає на формування нерозподіленого прибутку є величина дивідендів. Рішення про виплату дивідендів може бути прийняте на загальних зборах або вольовим рішенням. В будь-якому випадку воно повинно бути обґрунтованим.

Такий підхід дозволяє зробити висновок, що якщо вартість функціонуючого власного капіталу підприємства та вартість нерозподіленого прибутку в плановому періоді однакові, то при оцінці середньозваженої вартості капіталу у плановому періоді ці елементи можуть розглядатись як один об'єднаний елемент, тобто включатись в оцінку з єдиною сумарною питомою вагою.

Процес управління вартістю нерозподіленого прибутку визначається сферою його використання, а в першу чергу інвестиційною діяльністю підприємства. Тому мета управління цією частиною капіталу підпорядкована цілям інвестиційної політики підприємства і відповідно норма інвестиційного прибутку (внутрішня ставка дохідності) завжди повинна співвідноситись з рівнем вартості нерозподіленого прибутку [6].

На величину нерозподіленого прибутку впливають, в першу чергу, такі фактори, як розмір прибутку, норми податкового законодавства та дивідендна політика на підприємстві. Такий вплив можна помітити на рис.1. Всі дані елементи тісно пов'язані між собою та здійснюють безпосередній вплив один на одного. Наприклад, цілком очевидно, що збільшення дивідендних виплат впливає на ринкову вартість акцій, а відсоток виплати дивідендів на залишок нерозподіленого прибутку і т.д.

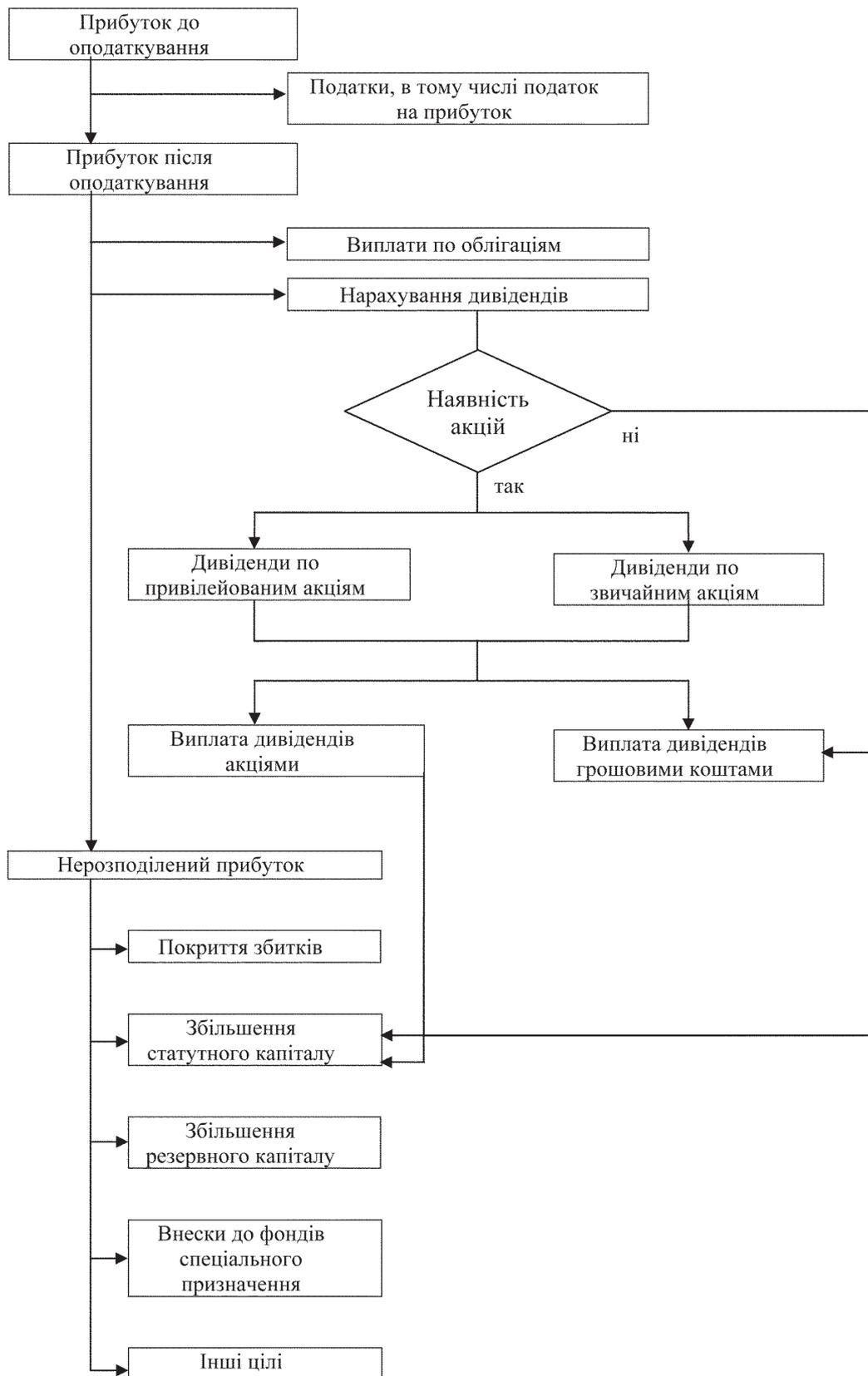

Рис. 1. Блок-схема розподілу прибутку підприємства

Слід зазначити, що на відміну від інших елементів власного капіталу, зафіксованих в установчих документах, величина нерозподіленого прибутку є динамічною, а до його складу можуть відносити фонди спеціального призначення (фонди накопичення, соціальної сфери, споживання та ін.).

Як видно з рис.1, нерозподілений прибуток може бути використаний на покриття збитків, збільшення статутного та поповнення резервного капіталу, на фонди спеціального призначення та на інші цілі [5].

За наявності податків та брокерських винагород, вартість нерозподіленого прибутку може бути виміряна таким чином:

$$\text{Внп} = \text{Ввк} (1 - \text{П}) (1 - \text{К}), \quad (4)$$

де П — максимальна податкова ставка;

К — комісія при придбанні нових акцій [10].

Якщо розглядати нерозподілений прибуток з практичної точки зору, то він являє собою суму чистого прибутку, яка залишається у підприємства після поповнення різноманітних фондів, нарахування і виплати відсотків, дивідендів та проведення інших виплат. А отже, нерозподілений прибуток після всіх виплат може бути реінвестований у підприємство. Формування та облік власного капіталу підприємства регламентовано у Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 № 996-XIV [1].

Однією з найпоширеніших помилок, з якою стикаються українські підприємства, виступає припущення про те, що якщо підприємство має велику суму нерозподіленого прибутку, то виплати дивідендів при цьому будуть зростати. Насправді, це відбувається далеко не завжди. Цілком можливо, що маючи на сьогодні (згідно даних бухгалтерського обліку) значну суму нерозподіленого прибутку, підприємство може не мати доступної готівки. Одним з можливих пояснень такої ситуації є те, що з метою розширення своєї діяльності підприємство інвестувало кошти в нові активи, має дебіторську заборгованість або ін. [8].

У зарубіжних країнах нерозподілений прибуток ще називають коефіцієнтом утримання або коефіцієнтом залишку, який є відсотком від чистого доходу і залишається у розпорядженні підприємства та який буде реінвестований у основний бізнес або піде на виплату боргів. Розраховується він шляхом вирахування будь-яких чистих збитків від початку нерозподіленого прибутку і вирахуванням дивідендів, що виплачуються акціонерам.

Як показує зарубіжний досвід, у більшості випадків підприємства зберігають свої доходи, щоб інвестувати їх, коли будуть створені сприятливі умови при необхідності купівлі нової техніки або ж для досліджень і розробок, тощо [9].

В Україні напрями використання та розміри щорічних відрахувань від чистого прибутку наведені у Господарському та Цивільному кодексах України, в законах України: «Про господарські товариства» від 19.09.1991 № 1576-XII [2], «Про акціонерні товариства» від 17.09.2008 № 514-VI [3], Про внесення змін до Закону України «Про акціонерні товариства» щодо вдосконалення механізму діяльності акціонерних товариств від 03.02.2011 № 2994-VI [4].

Висновки. Величина власного капіталу — основа фінансової стійкості, незалежності та розвитку підприємства, де нерозподілений прибуток виступає одним з основних джерел його формування.

Нерозподілений прибуток підвищує кредитоспроможність підприємства та дозволяє проводити стабільну дивідендну політику на підприємстві. Повністю у грошовій формі нерозподілений прибуток зустрічається дуже рідко та протягом року він може бути перерахований до резервного капіталу чи використаний на інші цілі підприємства, на кінець звітного періоду він повинен бути інвестований в збільшення активів або використаний на погашення зобов'язань. Проте при відсутності достатньої кількості ліквідних активів, навіть наявність значної суми нерозподіленого прибутку у складі власного капіталу, ще не виступає показником ефективності підприємства.

Розвиток підприємства в сучасних умовах зумовлює потребу в плануванні власного капіталу, в тому числі його складової — нерозподіленого прибутку. Для цього необхідно формувати раціональну дивідендну політику, встановлювати оптимальне співвідношення цих величин. При цьому рішення повинні бути обґрунтованими та прийнятись для забезпечення ефективного функціонування і розвитку підприємства. На скільки раціонально використовується капітал на підприємстві та чи буде доцільним залучення капіталу з інших джерел залежить в значній мірі від ефективного управління власним капіталом.

Таким чином, подальшого розвитку та детального розгляду потребує удосконалення методичних основ формування та використання нерозподіленого прибутку у складі власного капіталу підприємства, у тому числі з урахуванням дивідендної політики підприємства та інших напрямків його використання.

Література

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 № 996-XIV.

2. Закон України «Про господарські товариства» від 19.09.1991 № 1576-XII.
3. Закон України «Про акціонерні товариства» від 17.09.2008 № 514-VI.
4. Про внесення змін до Закону України «Про акціонерні товариства» щодо вдосконалення механізму діяльності акціонерних товариств від 03.02.2011 № 2994-VI.
5. Бочаров В.В., Леонтьев В.Е. Корпоративные финансы. — Спб.: Питер, 2004. — с. 238.
6. Бланк И.А. Основы финансового менеджмента. Т1-К.: Ника- Центр, 1999. — с. 470.
7. <http://allfi.biz/glossary/eng/R/retainedearnings.php>
8. <http://blog.accountingcoach.com/retained-earnings>
9. <http://financial-dictionary.thefreedictionary.com/Retained+Earnings>
10. http://tutorsonnet.com/homework_help/cost_of_capital/cost_of_retained_earnings_external_equity_tutoring

УДК 338

ПРОДУКТИ ХАРЧУВАННЯ ПОВСЯКДЕННОГО ПОПИТУ ЯК СКЛАДОВІ СПОЖИВЧОГО СПОЖИВЧОГО НАБОРУ

Сопоцько О.Ю.

В даній статті досліджено два поняття — споживчий кошик та споживчий набір. Визначено перелік продуктів харчування, які відносяться до споживчого кошику та споживчого набору. Визначено порядок формування споживчого кошика та розглянуто критерії, згідно яких продукти харчування відносять до споживчого набору. Вивчено можливість віднесення визначених переліків продуктів харчування до поняття «продукти харчування повсякденного попиту».

This paper examined two concepts — the consumer basket and consumer set. The list of foods that are attributable to the consumer basket and consumer set. An order form consumer basket and considered the criteria according to which food belongs to the consumer set. Study the possibility of assigning certain lists of food to the concept of « everyday food demand.»

Постановка проблеми. Об'єктом дослідження цієї роботи є поняття споживчий кошик та споживчий набір.

Предметом дослідження є визначення переліку продуктів харчування, які відносяться до споживчого кошику та споживчого набору.

Метою дослідження є:

- аналіз понять — споживчий кошик та споживчий набір, визначення порядку та мети їх формування;
- визначення переліку продуктів харчування та критеріїв, відповідно до яких їх віднесено до споживчого кошику та споживчого набору;
- аналіз спільного у переліку продуктів харчування, які віднесено до понять споживчий кошик та споживчий набір;
- вивчення можливість віднесення визначеного переліку продуктів харчування до поняття «продукти харчування повсякденного попиту».

Виклад основних результатів дослідження. Перегляд споживчого кошика є досить актуальним питанням для економіки України, так як його вартість та обсяг не переглядалися з 2000 року. На сьогоднішній день ми живемо по нормам, встановленим ще 10 років тому.

Споживчий кошик — асортимент товарів, що характеризує типовий рівень і структуру місячного (річного) споживання людини або сім'ї. Такий набір використовується для розрахунку мінімального споживчого бюджету, виходячи з вартості споживчого кошика у діючих цінах. Споживчий кошик служить також базою порівняння розрахункових і реальних рівнів споживання.

Формуванням споживчого кошика займається Кабінет Міністрів України.

На основі даних по споживчому кошику та «споживчому бюджеті» розраховуються такі показники, як мінімальна зарплата і мінімальні пенсії.